

แดนวัฒนธรรมบนลุ่มแม่น้ำโขง¹

Does A Mekong Cultural Area Exist?

ฝ่าม ดึก เชื่อง² : ผู้เขียน

Pham Duc Duong

สิริวงศ์ หงษ์สวรรค์ : ผู้แปล

Siriwong Hongswan

1. ที่มาของปัญหา

ความร่วมมือด้านการพัฒนาบริเวณลุ่มแม่น้ำโขง กำลังได้รับการพิจารณาอย่างเร่งด่วนตามทิศทางของ ภูมิภาคทวีปเอเชียและทั่วโลก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ส่งเสริมและอนุรักษ์สภาพแวดล้อม สายน้ำโขงทอดยาว คลุมบริเวณบนพื้นที่ 6 ประเทศในเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (จีน, เมียนมาร์, ไทย, ลาว, กัมพูชา และ เวียดนาม) ดังนั้น ภารกิจในการส่งเสริมและพัฒนา รากฐานของแม่น้ำโขงจึงสัมพันธ์กับประโยชน์ที่ประเทศ ต่างๆ และในอาณาบริเวณจะได้รับ ดังนั้น จึงอยากจะ ใคร่ขอให้บรรดาประเทศเหล่านี้ได้เจรจาทำความเข้าใจ กัน และคำนึงถึงผลประโยชน์ในทางที่ถูกต้องที่ควร สร้าง ความเชื่อมั่นในการพัฒนาความมั่นคงอย่างแท้จริง เพื่อให้การจัดตั้งใหม่มีความสมดุลอย่างเป็นธรรมชาติ ภาควิชานิเวศวิทยาได้แสดงบทบาทโดยการแนะนำ แนวทาง และควบคุมกิจกรรมต่างๆ ของประชาชน

¹ แปลจากบทความฉบับภาษาเวียดนาม เรื่อง “*Có Một Vùng Văn Hóa Mekong*” (ผู้สนใจสามารถอ่านบทวิจารณ์หนังสือเล่มนี้ได้ จากวารสารฉบับนี้ท้ายเล่ม)

² ประธานคณะกรรมการความร่วมมือทางการวิจัยเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาแห่งสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

ภาพ ตกปลาบนแม่น้ำโขง (ประเทศเมียนมาร์)

ถ่ายภาพ โดย Julie Sarasin

จากหนังสือ *CÓ MỘT VÙNG VĂN HÓA MEKONG*
(DOES A MEKONG CULTURAL AREA EXIST?)

เพื่อให้สัมพันธ์กับข้อกำหนดทางธรรมชาติที่จะอนุรักษ์สภาพแวดล้อม เพื่ออำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิต และพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ประชาชน ส่วนในแง่ของการจัดตั้งให้มีความสมดุลระหว่างธรรมชาติกับสังคมไม่ได้พิจารณาในแง่วัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังจะต้องพิจารณาทั้งเป้าหมาย แรงจูงใจในการพัฒนา รวมทั้งข้อกำหนดในการควบคุมกิจกรรมต่างๆ ของประชาชน ความร่วมมือด้านอาณานิเวศจะมีผลลัพธ์และก่อให้เกิดประโยชน์ ถ้าพวกเราจัดตั้งอยู่บนฐานทางวัฒนธรรม เพราะวัฒนธรรมเป็นพื้นฐานของภูมิปัญญาในการพัฒนาสิ่งเหล่านั้น ยิ่งไปกว่านั้น ถ้าทุกประเทศที่อยู่บนคาบสมุทรอินโดจีนได้ตระหนักอย่างต่องแท้ว่า พวกเรามีวัฒนธรรมร่วมกัน มีความสัมพันธ์ทางเชื้อสายร่วมกัน และมีการติดต่อสื่อสาร ฟังพาอาศัยกันมาหลายยุคสมัย รวมทั้งเคยช่วยเหลือซึ่งกันและกันมาก่อนก็คงจะดียิ่ง ปัจจุบันกำลังมีการร่วมมือกันในการพัฒนาโครงสร้างสภาพและมิตรภาพแห่งอาเซียน ดังนั้น พวกเราจึงจำเป็นต้องส่งเสริมและสนับสนุนผลประโยชน์อันยิ่งใหญ่ที่จะได้รับเหล่านั้น

อย่างไรก็ตาม ปัญหาประการหนึ่งที่นักวิชาการหลายคนกำลังพิจารณาก็คือ มีการตั้งคำถามว่า มีความเป็นไปได้หรือไม่ที่วัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำโขงที่แท้จริงนั้นเป็นผลมาจากการรวมกันระหว่างความเหมือนและความแตกต่างของวัฒนธรรมจากประเทศต่าง ๆ อาทิ แม่น้ำอิรวดี (เมียนมาร์), แม่น้ำเจ้าพระยา (ไทย)³, แม่น้ำตวนเลสาบ (กัมพูชา), แม่น้ำห่ง (เวียดนาม)⁴ และมีความเป็นไปได้หรือไม่ว่ารูปแบบของวัฒนธรรมการเกษตรปลูกข้าวในน้ำได้ถูกรักษาไว้บนสองฝั่งแม่น้ำโขงซึ่งในปัจจุบัน มาจากต้นแบบของวัฒนธรรมการเกษตรปลูกข้าวในน้ำของประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นที่ประจักษ์ชัดว่ากำลังเกิดความขัดแย้ง นั่นคือ ความไม่สอดคล้องกันระหว่างความต่อเนื่องทางธรรมชาติของแม่น้ำกับการแบ่งแยก รวมทั้งความแตกต่างกันทางวัฒนธรรมของบรรดาประเทศที่อาศัย

³ ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในสมัยอยุธยาของนักวิชาการชาวต่างประเทศ เรียกแม่น้ำเจ้าพระยาว่า “Mae Nam” ซึ่งคำนี้ผู้เขียนบทความทับศัพท์เป็นภาษาเวียดนามว่า “Meenam” - ผู้แปล

⁴ ห่ง (Hòng) ในภาษาเวียดนามแปลว่า “สีชมพู” แต่คนไทยไม่เรียกชื่อแม่น้ำห่งว่าแม่น้ำสีชมพู ในเอกสารทางประวัติศาสตร์ไทย นักวิชาการไทยเรียกแม่น้ำห่งว่า “แม่น้ำแดง” - ผู้แปล

อยู่บนสองฝั่งของแม่น้ำ นั่นก็คือ ลักษณะของความหลากหลายที่ได้ร่วมกันบนพื้นฐานของเขตรวมชาติซึ่งธรรมชาติได้สร้างให้เรา

2. วิธีการเชื่อมความสัมพันธ์โดยใช้ข้อมูลและการตั้งสมมติฐาน

พวกเราได้ประยุกต์ใช้วิธีการเชื่อมความสัมพันธ์ผ่านศาสตร์ทางภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์ ซึ่งถือว่าวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำโขงเป็นโครงสร้าง 2 ระดับ คือ ระดับชั้นพิเศษ (superstar) เป็นระดับที่เด่นชัดบนพื้นผิว และเป็นส่วนที่เคลื่อนไหว มีการเปลี่ยนแปลงและซับซ้อน ระดับชั้นรองพิเศษ (sub star) เป็นส่วนที่อยู่ภายใต้มีการหยุดนิ่ง และมีการเปลี่ยนแปลงน้อย ความสัมพันธ์ระหว่างระดับชั้นพิเศษและชั้นรองพิเศษเป็นความสัมพันธ์ที่มีผลกระทบซึ่งกันและกัน ระดับชั้นพิเศษมีการเปลี่ยนแปลงแต่ไม่ใช้การเปลี่ยนแปลงที่ซับซ้อน หากแต่มีความเป็นระบบ ซึ่งได้ควบคุมจากคุณค่าที่มีอยู่ในระดับชั้นรองพิเศษ ในขณะเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงในระดับชั้นพิเศษนั้น ทำให้ระดับชั้นรองพิเศษก็เปลี่ยนแปลงตาม แต่ก็เปลี่ยนค่อนข้างช้า ในระยะเวลาที่ผ่านมา การเปลี่ยนแปลงของบรรยากาศ (บรรยากาศทางสังคม) และการเลือกระบบคุณค่า (การเลือกสิ่งที่ดีและมีคุณค่าให้แก่สังคม) ทำให้วัฒนธรรมมีหลายชั้นหลายระดับ ทางด้านภาษาศาสตร์ได้ใช้วิธีการสร้างให้เหมือนเดิมหรือทำให้กลับสู่สภาพเดิมอีกครั้ง (reconstruction) เราสามารถสร้างรูปแบบของสมัยก่อนโดยวิธีโปรโต (ยุคก่อน) อาทิ โปรโต-ไท (ยุคก่อน-ไท), โปรโต-เหวียดเหมื่อง (ยุคก่อน-เหวียดเหมื่อง) ฯลฯ และวิธีคิดตามทฤษฎีผสมผสาน (complexity theory) พวกเราสามารถดูเป้าหมายแบบองค์รวม (ในกรณีนี้หมายถึงวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำโขง) ในนั้น “ความเด่น/การวิวัฒนาการ” (emergence) มีลักษณะเป็นภาพรวม (นั่นคือเป็นวัฒนธรรมเกษตรปลูกข้าวในน้ำ) เพราะวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำโขงเป็นวัฒนธรรมของชาวนา ดังนั้น พวกเราจึงได้สัมผัสกับสิ่งแวดล้อมของต้นข้าวสองทางด้วยกัน คือ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทางมานุษยวิทยา ซึ่งในนั้นจะมีข้อมูลและคุณค่าทางสังคมของเจ้าของวัฒนธรรมการเกษตรปลูกข้าวในน้ำ มานับตั้งแต่ยุคเริ่มต้น

จากหลักฐานต่างๆ ทางโบราณคดี ชาติพันธุ์ และนิเวศวิทยา พวกเราได้ตั้งสมมติฐานว่า วัฒนธรรมการเกษตรปลูกข้าวในน้ำในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ประกอบไปด้วยวัฒนธรรม 3 รูปแบบ คือ วัฒนธรรมภูเขา วัฒนธรรมที่ราบ และวัฒนธรรมทะเล จากที่กล่าวมา แม้ว่าปัจจัยทางวัฒนธรรมที่ราบจะเกิดทีหลัง แต่ก็มีความสำคัญที่สุด จากยุคเศรษฐกิจแบบล่าสัตว์และเก็บของป่า เปลี่ยนมาเป็นยุคเศรษฐกิจแบบผลิตภักดิ์ ทำให้เกษตรกรรมของประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีจุดผ่าน 2 ยุค กล่าวคือ จากยุคที่ปลูกผักเลียนแบบการปลูกธรรมชาติ (ปลูกผักหลายพันธุ์หรือหลายชนิดบนพื้นที่ราบ) โดยเครื่องมือจากหิน และปลูกในไร่ ปรากฏในสังคมที่ถือว่าเพศแม่เป็นใหญ่ จนมาถึงช่วงปลูกข้าวในน้ำ ด้วยเทคนิคการใช้โลหะบนนาและไร่ โดยเน้นหลักหนึ่งอย่าง (เป็นทั้งนายและเชียวขจี) ปรากฏในสังคมที่ถือว่าเพศพ่อเป็นใหญ่ รูปแบบนี้ได้มีการทดลองและประสบความสำเร็จในระดับสูง และได้นำไปประยุกต์ใช้ในที่ราบ ประวัติศาสตร์ที่นี้ทำให้เกิดปรากฏการณ์ทั้งการแตกแยกและการผสมผสานกัน จึงทำให้เกิดวัฒนธรรมใหม่ขึ้นทั่วทั้งบริเวณของแม่น้ำ การผสมผสานกันขึ้นที่หลังจะมีปริมาณที่สูงกว่าหรือมากกว่าการแตกแยก และในขณะเดียวกันก็也将มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และได้รับอิทธิพลจากท้องถิ่นไปด้วย ดังนั้น จุดเด่นทางวัฒนธรรมของประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ถ้ากล่าวตามสุภาษิตของชาวอินโดนีเซียสามารถกล่าวได้ว่า “เบอฮินเนกา ตุงกาล อีกา” (ร่วมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในความหลากหลาย) นอกจากนั้น กระบวนการร่วมกันหรือผสมผสานกันก็เกิดจากหลายๆ แห่ง ดังนั้น จึงทำให้วัฒนธรรมนั้นมีความหลากหลายและสอดคล้องกันหลายทิศทาง ก่อให้เกิดโครงสร้างทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ที่หลากหลายแต่มีจุดยืนร่วมกัน ผลลัพธ์ก็คือ ความหลากหลายนั้นนับวันก็ได้ขยายมากขึ้นในเขตพื้นที่ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา มีผลทำให้ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ฝังรากลึกลงไปและการกระทบซึ่งกันและกันก่อให้เกิดการพัฒนาทางวัฒนธรรมของแต่ละชาติและเขตพื้นที่⁵

⁵ ดู ผ่าม ดี๊ก เชื่อง. 25 ปี เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา, สำนักพิมพ์สังคมศาสตร์, ฮานอย, หน้า 83-84.

ถ้ากลุ่มคนที่ใช้ภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก (ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชนมอญ-เขมร) ก็จะมีบทบาททางวัฒนธรรมภูเขา ชอบปลูกผักบนไร่ ส่วนกลุ่มคนที่ใช้ภาษาตระกูลไต-ไท ก็จะมีบทบาทในการปลูกต้นข้าวและประสบความสำเร็จในการทดลองรูปแบบวัฒนธรรมการเกษตรต้นข้าว กระบวนการร่วมทางวัฒนธรรมของ 3 ชาติพันธุ์ที่ใช้ 3 ภาษาต่างตระกูลกัน คือ ออสโตรเอเชียติก ไต-ไท และทิเบต-พม่า (Tibeto-Burman) ได้สร้างรูปแบบวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในรูปแบบนั้นได้ยึดถือวัฒนธรรมการเกษตรปลูกข้าวในน้ำของคนไตที่แม่น้ำโขงเป็นหลัก และหลังจากนั้น รูปแบบวัฒนธรรมการเกษตรปลูกข้าวในน้ำได้ขยายมาถึงเขตแม่น้ำใหญ่ๆ ในกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ แม่น้ำห่ง (แม่น้ำแดง) ของชาวเวียดนาม ได้รับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมจีน แม่น้ำเจ้าพระยาของคนไทย แม่น้ำอิระวดีของพม่า และแม่น้ำตวนเลสาบของเขมร วัฒนธรรมของ 3 แม่น้ำหลังต่างก็ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมมอญ-เขมร และหลังจากนั้นไม่นานก็รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมอินเดีย

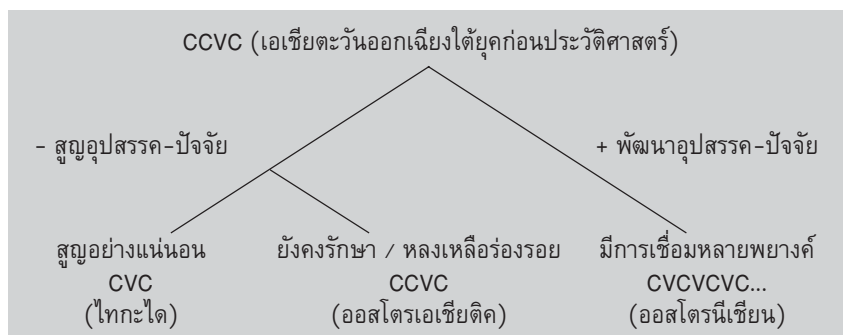
3. กระบวนการในการหาคำตอบและบทสรุปข้อมูล

พวกเราเริ่มต้นโดยการใช้ผลงานทางวิจัยของสาขาโบราณคดี นั่นคือ ผลงานเรื่อง “เส้นทางต้นข้าว” ของโออาตาเบะ ตาซาอิโอะ (ฉบับภาษาเวียดนาม, สำนักพิมพ์สังคมศาสตร์, ฮานอย 1988) เป็นนักโบราณคดีชาวญี่ปุ่น ผลงานวิจัยจากเปลือกข้าวที่ได้เก็บไว้ในอิฐของวัดที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นข้อมูลหลักที่ใช้ในการวิเคราะห์ จากผลงานการวิจัยของผู้วิจัย สรุปได้ว่าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นแหล่งของต้นข้าวที่ปลูกในสถานที่ 2 แห่ง คือ ญูนานของจีน และอัสสัมของอินเดีย โดยพันธุ์ข้าว 2 พันธุ์ ได้แก่ พันธุ์ข้าวน้ำ-แม่น้ำโขง (หลัวแก๊ง เมล็ดกลมและใหญ่ ในนั้นมีพันธุ์ข้าวเหนียวด้วย) อยู่ตามต้นแม่น้ำโขงลงไป และกระจายไปตามแม่น้ำต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และพันธุ์ข้าวน้ำ-เบนกัน (Bengan, หลัวเตียน เมล็ดยาว เป็นข้าวเจ้า) อยู่ตามเส้นทางมหาสมุทรอินเดียเข้าไปทางเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ผ่านอ่าวไทย และขึ้นไปยังบริเวณทิศตะวันตกเฉียงใต้ (หมายถึง ตะวันออกของจีน) นอกจากนั้น ผู้วิจัยก็ยังได้ทราบว่า เขตปลูกข้าวเหนียวเมล็ดกลมตรงกับวัฒนธรรมการตีมน้ำชา ผู้วิจัยยืนยันว่าเส้นทางเคลื่อนย้ายของ

พันธุ์ข้าวแม่น้ำโขงถือว่าเก่าแก่ที่สุดและมีมาก่อนข้าวเบนกาน

อย่างไรก็ตาม ข้อมูลจากเอกสารทางโบราณคดีก็เป็นเพียงเอกสารใบ (หมายความว่า ไม่สามารถติดต่อสื่อสารหรือเจรจาด้วยได้) เอกสารเหล่านั้นไม่ได้บอกว่าพวกเราราบถึงผู้เป็นเจ้าของของวัฒนธรรมดังกล่าว รวมทั้งความเป็นอยู่ และสังคมของพวกเขา ดังนั้นพวกเราจึงใช้ข้อมูลทางด้านภาษา-วัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยเพื่อศึกษาค้นคว้าทางโบราณคดีต่อไป

ในด้านภาษา-ชนกลุ่มน้อย จากเอกสารที่มีนับเป็นร้อยๆ ภาษา พวกเราได้ดำเนินการตรวจสอบในแถบบริเวณภูมิภาคอินโดจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรดาภาษาที่ถูกแบ่งแยก อาทิ ใหม่, สุก, แซ็ค, อาเล็ม, หมาเหลียง, แสค, ขาง, ลาฮา, เกอลาว, ลาจี เป็นต้น พวกเราได้ตั้งสมมติฐานใหม่ คือ ความสัมพันธ์ทางภาษาในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยุคก่อนประวัติศาสตร์ มีโครงสร้างพยางค์และคำแบบ CCVC ไม่มีเสียงวรรณยุกต์แต่มีการพัฒนาการเปลี่ยนรูปคำ (เป็นชื่อปรากฏการณ์หนึ่งทางภาษาศาสตร์ที่ทำให้คำเปลี่ยนความหมายโดยการเติมอุปสรรค-ปัจจัย) ในตำราการค้นคว้าด้านภาษาที่มีความสัมพันธ์กันทางเชื้อสาย (จีน-ทิเบตทางทิศเหนือ, อินเดีย-ยุโรปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ และทวีปออสเตรเลียทางทิศตะวันออกเฉียงใต้) บรรดาภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้แตกกระจายออกและมีการเปลี่ยนแปลงในระดับคำ (morphology) นั่นคือ มีการเปลี่ยนแปลงรูปคำตามแนวตรงข้าม 2 แนว คือ สูญเสีย-พัฒนาโครงสร้างของคำ (หมายถึง พิจารณาจากรากคำ <root> อุปสรรค <prefix> ปัจจัย <suffix>)

ภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกจะปรากฏในวัฒนธรรมภูเขา (ส่วนใหญ่อยู่ในมอญ-เขมร) ได้แพร่กระจายไป ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่บริเวณภูเขาสูง คือ ตะวันตก-เฉียงใต้ของอินโดจีน ได้แก่ บริเวณที่ราบสูงโคราช (ไทย), โบโลเวน (ลาว), เตยเงวียน เวียดนาม เป็นต้น เนื่องจากว่ามีการติดต่อสื่อสารกันน้อยกับภาษาอื่น ดังนั้น จึงยังคงรักษารูปแบบเก่าของภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีโครงสร้างพยางค์แบบ CCVC ที่ยังไม่มีวรรณยุกต์ อย่างไรก็ตามการที่ต้องพึ่งพาและติดต่อกับวัฒนธรรมของอินเดียจึงทำให้กลุ่มคนมอญ-เขมร ได้สร้างประเทศของตนตามรูปแบบโบราณด้วยวัฒนธรรมที่งดงาม เช่น ฝูนาม, ทวารวดี, ทาโตน, หริภุญไชย ฯลฯ ที่เมียนมาร์, ไทย และกัมพูชา และหลังจากนั้นไม่นานก็รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์ และศาสนาพุทธ มีภาษาเขียน มีศิลปะพลาสติก (Plastic Arts) อันมีชื่อเสียง ทำให้ยกระดับวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก่อนที่จะมีการอพยพโยกย้ายของชาวไต-ไท และรูปแบบวัฒนธรรมการปลูกข้าวในน้ำตามสายน้ำที่ไหลผ่านไปตามบริเวณต่างๆ

สายของกลุ่มภาษาตระกูลไท-กะไดมีส่วนทำให้กลุ่มคนที่ทำการเกษตรปลูกข้าวในน้ำบริเวณหุบเขา โดยเฉพาะตามลุ่มแม่น้ำสายใหญ่ๆ ตั้งแต่ทางใต้ของแม่น้ำโขงคือ (ชื่อแม่น้ำที่ประเทศจีน) ถึงแม่น้ำโขง, แม่น้ำเจ้าพระยา, แม่น้ำอิรวดี และแม่น้ำแดง ซึ่งได้แพร่กระจายไปยังบริเวณทางเหนือของคาบสมุทอินโดจีน และกลายมาเป็นแม่น้ำสายสำคัญที่ครอบคลุมตั้งแต่ทิศตะวันออกถึงทิศใต้บริเวณอีสานของอินเดีย

จากการที่ภาษาต่างๆ ซึ่งขึ้นตรงกับภาษาตระกูลจีน-ทิเบต (จีนอยู่ทางทิศตะวันออก ทิเบตอยู่ทางทิศตะวันตก) ได้เข้ามาประสมประสานกันอย่างรวดเร็ว ตั้งแต่ช่วงแรกๆ ดังนั้น จึงทำให้ระบบพยางค์ปรากฏค่อนข้างรวดเร็วและกลายเป็นภาษาที่มีโครงสร้างพยางค์แบบ CVC มีวรรณยุกต์ที่ใกล้เคียงกับภาษาตระกูลจีน-ทิเบต (มีคนเชื่อมเข้ากับสายตระกูลจีน-ไทซึ่งขึ้นตรงกับภาษาตระกูลจีน-ทิเบต) และจากการที่ได้เข้าไปมีความสัมพันธ์กันอย่างรวดเร็วกับวัฒนธรรมจีน ดังนั้น กลุ่มชนไต-ไทก็ได้กลายมาเป็นประเทศอย่างรวดเร็วเช่นกัน เช่น นามเจียว, ด่ายหลี และนามเหวียด ซึ่งมีการเลียนแบบตามรูปแบบของวัฒนธรรมจีน และสิ่งสำคัญของ

พวกเขาที่ได้รับก็คือ การมีประสบการณ์และประสบความสำเร็จด้านวัฒนธรรม การปลูกข้าวในน้ำ (ด้วยโครงสร้างค้ำ นา-ไร่) ในบริเวณหุบเขาและตามสายน้ำ ที่พัฒนาแล้วด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้

สายของกลุ่มภาษาตระกูลออสโตรนีเซียนได้มีการติดต่อกับทวีปออสเตรเลีย ซึ่งได้มีการพัฒนาโครงสร้างของคำกลายมาเป็นภาษาที่มีการเชื่อมหลายพยางค์ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง (ปริวรรต) ผู้คนที่พูดภาษาตระกูลออสโตรนีเซียน ก็ได้แพร่กระจายไปตามบริเวณต่างๆ ส่วนใหญ่จะเป็นบริเวณในแถบหมู่เกาะของ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งมีการกระจายวัฒนธรรมทะเล นั่นก็คือ วัฒนธรรมเบ็ด มีการพัฒนาการค้าอย่างรวดเร็ว และพวกเขาก็ยังได้รับวัฒนธรรมอินเดีย และ วัฒนธรรมอาหรับด้วย

เมื่อเข้าสู่ยุคสหวรรษ แต่ละประเทศได้มีการติดต่อสื่อสารและปฏิบัติการกิจ กันมากขึ้นเพื่อผลประโยชน์ที่จะมีร่วมกัน จึงทำให้เกิดภาษา 2 กลุ่มขึ้น คือ กลุ่มภาษาตามความสัมพันธ์ทางเชื้อสาย และกลุ่มภาษาตามความสัมพันธ์ของการติดต่อสื่อสาร (ติดต่อสัมพันธ์กัน) ภาษาต่างๆ ได้เข้ามาประสมกลมกลืนกัน ผ่านระบบการติดต่อสื่อสาร และได้รับการไว้ในระบบชั้นรองพิเศษ (substar) ซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญของภาษาที่ถูกทำให้แตกแยก ส่วนชั้นพิเศษ (superstar) เป็นระบบภาษาที่มีการเลียนแบบมาจากตระกูลภาษาอื่นๆ นั่นก็คือ กลุ่มภาษา เหวียด-เหมือง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของภาษาตระกูลมอญ-เขมร ระบบภาษาตระกูล ไต-ไท มีกลุ่มย่อย คือ แมว-เย้า: เป็นส่วนหนึ่งของภาษาตระกูลออสโตรนีเซียน ระบบภาษาตระกูลทิเบต-พม่า มีกลุ่มย่อย คือ ภาษาจาม: เป็นส่วนหนึ่งของภาษา ตระกูลออสโตรเอเชียติก และระบบภาษาตระกูลมอญ-เขมร เป็นต้น (ดูแผนผัง ประกอบในหน้าสุดท้าย)

ในด้านวัฒนธรรมของกลุ่มชน อย่างที่ได้ทราบกันแล้วว่า วัฒนธรรมเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ประกอบไปด้วยวัฒนธรรม 3 กลุ่ม ได้แก่ วัฒนธรรมกูเขา (ของกลุ่มคนมอญ-เขมร) วัฒนธรรมที่ราบ (ของกลุ่มคนไทย และเวียดนาม) และวัฒนธรรมทะเล (ของกลุ่มคนออสโตรนีเซียน) จากที่กล่าว มา แม้ว่าวัฒนธรรมที่ราบจะมาถึงหลัง แต่ก็มีความเป็นอยู่มากเพราะมันเกิด

จากการสร้างสรรค์ทางอารยธรรมการเกษตรปลูกข้าวในน้ำของกลุ่มเอเซียตะวันออกเฉียงใต้ พวกเราได้นำข้อมูลของกลุ่มคนเมืองเก่าบนสองฝั่งแม่น้ำโขงมาเป็นตัวอย่าง ในการพิจารณารูปแบบการปลูกข้าวในน้ำในบริเวณหุบเขา (มีความสัมพันธ์กับคำว่า นา-ไร่) รวม 3 องค์ประกอบ ได้แก่

1. ฝ่ายผลิตข้าวน้ำ (อาชีพปลูกข้าว ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ไม่มีปฏิทิน อยู่ในระบบน้ำ “เหมืองฝ่ายไหลริน”) และดำรงชีวิตแบบทั่วๆ ไป (เริ่มตั้งแต่กินข้าว ผัก ปลา ชอบกินเผ็ด กินเค็ม และกินเครื่องเทศต่างๆ บ้านเป็นบ้านมุงจากแบบมิดชิดใช้เรือเป็นพาหนะในการลงน้ำ ลงทะเล)

2. ฝ่ายครอบครัว สังคมตั้งแต่กลุ่มคนในครอบครัว ผู้หญิงจะเป็นฝ่ายที่มีบทบาทตามโครงสร้างของบ้านเมือง รวมทั้งคนแก่ของหมู่บ้านก็มีบทบาทด้วย นอกจากนั้น ยังมีระบบประชาธิปไตยในหมู่บ้าน รูปแบบความสำเร็จพิจารณาจากภารกิจการทำงาน มีการใช้หลักจิตวิทยาในการบริหารที่ดินแปลงเล็กๆ

3. ฝ่ายดูแลการดำรงชีวิตอยู่อย่างมีภูมิปัญญาและมีคุณค่า ด้วยมรดกทางปรัชญาหินและหยาง (ชาย- หญิง) มีระบบของปฏิทิน (ปฏิทินทางดาราศาสตร์ใช้กับระยะเวลา ปฏิทินทางชีววิทยา และปฏิทินของประชาชน) ความเชื่อต่างๆ ตามคติชาวบ้าน (โดยเฉพาะอย่างยิ่งการไหว้บรรพบุรุษ ผีเอือน ผีบ้าน ผีเมือง...) ประเพณีเฉลิมฉลองในฤดูเก็บเกี่ยว ทำบุญ เช่น ไหว้วันรดน้ำ เป็นต้น การแสดงต่างๆ และวิถีชีวิตทางวัฒนธรรมของกลุ่มชน (กินข้าวเหนียว ดื่มเหล้าไห/สาโท อยู่บ้านมุงจาก เปาแตรเล็ก ไหว้พระแม่ธรณี เป็นต้น)

จากเอกสารทางภาษาศาสตร์และชาติพันธุ์วิทยา ข้าพเจ้าขออนุญาตยกตัวอย่างเรื่องราวที่เป็นการจัดสมมติฐานของข้าพเจ้า ดังนี้ มีบริเวณวัฒนธรรมหนึ่งที่ปลูกข้าวในน้ำบนลุ่มแม่น้ำโขงซึ่งปรากฏเป็นที่แรกของคนลาว-ไทย ซึ่งพัฒนาในลักษณะสภาพแวดล้อมที่เป็นภูเขา จากนั้นคนลาวและคนไทยอีสานก็ได้เจริญรอยตาม และปัจจุบันก็ยังคงมีร่องรอยเก่าแก่จากอดีตกาลปรากฏบนริมแม่น้ำโขงทั้งสองฝั่ง คนไทยสยาม (คนเวียดนามเรียกสยามว่า Xiém อ่านว่า เขียม) ได้นำรูปแบบการปลูกข้าวนั้นขึ้นไปเผยแพร่ยังวัฒนธรรมมอญ (ทวาราวดี) จากนั้นก็กลายมาเป็นรูปแบบวัฒนธรรมแม่น้ำเจ้าพระยา คนเมียนมาร์ได้ประยุกต์ใช้รูปแบบ

นั้นในวัฒนธรรมมอญ (ทาดน หริภุญไชย) จากนั้นก็กลายมาเป็นรูปแบบวัฒนธรรมแม่น้ำอิระวดี ส่วนคนเขมรได้รวมเอาวัฒนธรรมส่วนเลสาบกับวัฒนธรรมแม่น้ำโขง จากนั้นก็กลายมาเป็นวัฒนธรรมอังกอร์ ส่วนคนเวียดนามซึ่งก็เป็นคนกลุ่มหนึ่งที่มีวัฒนธรรมการปลูกข้าวในน้ำในรูปแบบไต ก็ได้รวมเอาวัฒนธรรมเขมรและนำรูปแบบวัฒนธรรมที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงเข้ามาอยู่ที่ราบลุ่มแม่น้ำโขง (ซง กี้ว ลอง หมายถึง พระยามังกรทั้งเก้า) ซึ่งมีระยะทางยาวออกมาจนถึงฝั่งทะเลตะวันออก (หมายถึง ทะเลจีน)⁶

จากที่ได้อธิบายมาทั้งหมดนี้ พวกเราขออนุญาตสรุปตามหลักเหตุผล ดังนี้

- จากระบบเศรษฐกิจเน้นทรัพยากรสิน ได้แยกออกมาจากระบบเศรษฐกิจแบบเน้นการผลิต บรรดาคนกลุ่มคนที่อยู่บริเวณภูเขาในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ซึ่งได้เจริญรอยตามกลุ่มคนมอญ-เขมร) ได้พัฒนาเศรษฐกิจในรูปแบบของการปลูกพืชไร่โดยเน้นปลูกผักที่มีหัว (วัฒนธรรมจากหลายๆ กลุ่มที่เป็นกลุ่มดั้งเดิม) หลังจากนั้นไม่นานพวกเขาก็ได้รับวัฒนธรรมอินเดีย (เริ่มตั้งแต่การปลูกข้าวเจ้ามาจนถึงการนับถือศาสนาพราหมณ์ ศาสนาพุทธ มีตัวอักษร และมาถึงระบบการศึกษา) เพื่อที่จะสร้างประเทศอันเก่าแก่นี้ให้มีชื่อเสียงแก่คนมอญและเขมร

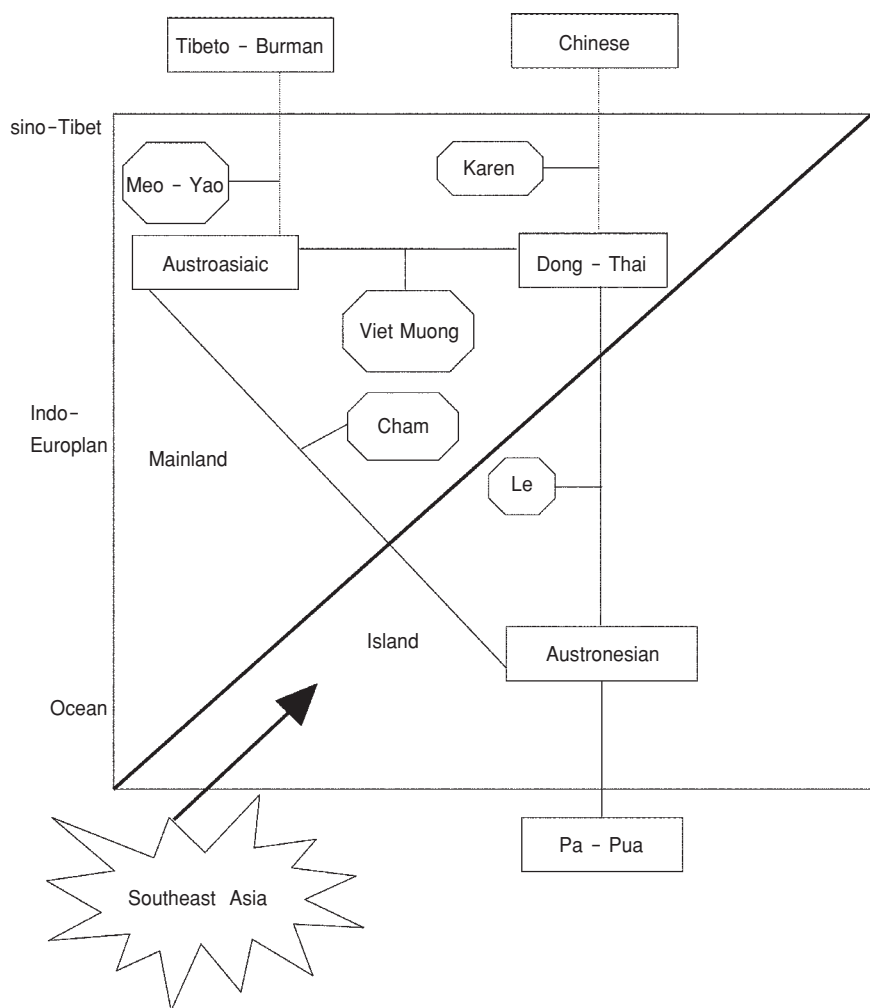
- หลังจากนั้น เมื่อกลุ่มคนไทยในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้รับเอาการปลูกข้าวได้อย่างง่ายดาย กลุ่มคนไต-ไทก็พัฒนารูปแบบมาเป็นวัฒนธรรมการปลูกข้าวบริเวณภูเขาในรูปแบบนา-ไร่ รูปแบบที่รับเข้ามานี้เป็นการเชื่อมกันทั้งวัฒนธรรมภูเขา และวัฒนธรรมที่ราบ ซึ่งในนั้นคนไต-ไทเป็นผู้ที่มีบทบาทอย่างแท้จริง การเจริญรอยตามกันในยุคนี้-คนลาวที่ประเทศลาว คนไทยอีสานที่ประเทศไทย และคนเมืองเก่าส่วนหนึ่งยังคงรักษารูปแบบนั้นไว้บนสองฟากฝั่งลุ่มแม่น้ำโขง

⁶ ดู ผ่าม ดี๊ก เชื่อง. ภาษาและวัฒนธรรมลาวในระบบของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้, สำนักพิมพ์การเมืองแห่งชาติ, ฮานอย 1988; วัฒนธรรมเวียดนามในระบบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้, สำนักพิมพ์สังคมศาสตร์, ฮานอย 2000.

- รูปแบบที่รับเข้ามาใหม่นี้มีผลทำให้กลุ่มคนเป็นจำนวนมากได้เข้ามาอาศัยอยู่ในบริเวณที่ราบ และกระจายไปตามแม่น้ำอย่างล้นหลาม และได้กลายมาเป็นรูปแบบนา-สวน เนื่องจากมีผืนนากว้างและทอดยาวสุดลูกหูลูกตา ลักษณะดังกล่าวเป็นพื้นฐานของชาติที่มีมาแต่ยาวนาน ได้แก่ คนเวียดนามและผู้ปกครองของประเทศด้อยเหวียด รวมทั้งที่ราบบริเวณแม่น้ำแดงซึ่งได้เปิดกว้างทั้งบริเวณลุ่มแม่น้ำโขง คนเมียนมาร์และผู้ปกครองของประเทศปากานรวมทั้งที่ราบลุ่มแม่น้ำอิระวดี คนไทยและผู้ปกครองสมัยสุโขทัยรวมทั้งที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา พื้นฐานทางวัฒนธรรมของกลุ่มเหล่านี้มีลักษณะร่วมกัน คือ การปลูกข้าวในน้ำอย่างไรก็ตาม ก็ยังมีความแตกต่างทางวัฒนธรรมอื่นอีกหลายรูปแบบที่กระจัดกระจายออกไปในแถบคาบสมุทรอินโดจีน

- ปัจจุบันนี้ ตั้งแต่เชื้อสายเริ่มต้น (ยูนนาน-จีน) มาถึงฝั่งทะเล (ก่าเมา-เวียดนาม) กลุ่มคนสองลุ่มแม่น้ำ รวมทั้งมีระบบนิเวศวิทยาแบบธรรมชาติที่เป็นระบบที่สุด และพิเศษที่สุดก็คือ ชีวิตของพวกเขามีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน กลางคืนก็จุดไฟ จุดตะเกียงร่วมกัน กล่าวได้ว่า “ธรรมชาติ, มนุษย์ และประวัติศาสตร์... เหมือนเป็นสิ่งที่กฎหมายกำหนด ไม่สามารถแบ่งแยกออกจากกันได้”

พวกเราหวังว่า ด้วยความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้งและแนบแน่น ด้วยรูปแบบทางวัฒนธรรมประเพณีที่มีมายาวนาน ด้วยผลประโยชน์และเศรษฐกิจที่ประชาชนรุ่นต่อไปในบริเวณต่างๆ จะได้รับร่วมกัน ความร่วมมือกันอย่างจริงจังของประเทศต่างๆ ที่อยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำโขงจะนำประโยชน์มาให้แก่มวลมนุษยในยุคปัจจุบันและยุคต่อไป นี่คือการรับผิดชอบทางประวัติศาสตร์ของพวกเราทุกคนในยุคปัจจุบัน

Southeast Asia Linguistic